

în valoare complementaritatea slujirii preotului de parohie – cel ce prin Spovedanie și Împărtășanie, în comuniune cu episcopul consolidează comuniunea deplină a credinciosului în comunitatea parohială –, și a Părintelui duhovnicesc – monah, preot sau episcop, cu experiență, înțelepciune și iscusință duhovnicească –, ce are menirea de a-l sprijini duhovnicește pe credinciosul care-l asumă ca Părinte, astfel încât, printr-o maturizare a discernământului, să fie mădular viu și lucrător al comunității din care face parte.

CLIPA CEA PRIELNICĂ

Spovedanie și îndrumare duhovnicească

Ieromonahul Macarie de la Simonos Petra

„Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor!” (Mt 3, 2). Asemenea Sfântului Ioan Înaintemergătorul, Hristos Și-a început și El propovăduirea cu aceste cuvinte, cu deosebirea că Sfântul Ioan Botezătorul deschidea calea propovăduind pocăința ca o condiție prealabilă pentru a-L primi pe Mântuitorul, în vreme ce Hristos vestea, prin prezența Sa pe pământ, apropierea Împărăției și a mântuirii nu doar ca așteptare, ci ca realitate concretă. Acesta este și motivul pentru care Înaintemergătorul nu a săvârșit minuni, în timp ce Hristos, de când Și-a început lucrarea și pe durata întregii Sale vieți pământești, a arătat „semne” care mărturiseau în El venirea Împărăției. El Însuși este, în același timp, Împărăția și Împăratul, iar nouă ne-a deschis calea de a fi părtași acestei Împărății, care este prezența lui Dumnezeu în noi. Însă condiția de a dobândi Împărăția este mereu aceeași: pocăința.

În Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți, termenul de pocăință, care din punct de vedere etimologic înseamnă „schimbarea minții (*noûs*), a modului de gândire” (*meta-noia*), nu presupune doar întristarea și căința pentru păcate, ci indică și calea de urmat pentru primirea iertării, așa încât putem afirma că pocăința este temeiul întregii vieți duhovnicești.

Pocăința este „împerspătarea botezului”³⁴, „baia nașterii a doua”³⁵ ce poate „schimba firea ome-nească”³⁶, având așadar un caracter ontologic. Este o călătorie din întunericul păcatului spre lumina comuniunii cu Dumnezeu, o „trecere” (Paște) de la moarte la viață, prin puterea Învierii lui Hristos. Pocăința nu se limitează așadar la simpla mărturisire a păcatelor și la primirea iertării pe care Biserica, în pogorământul ei, ne-o dăruiește prin rugăciunea preotului. Prin spovedanie ne mărturisim intenția de a ne pocăi, însă adevăratul act al pocăinței se înfăptuiește prin păzirea tuturor poruncilor și trebuie să cuprindă întreaga noastră viață, înnoită în Duhul Sfânt.

34. Sfântul IOAN SCĂRARUL, „Scara” V, 2, în *Filocalia* Vol. 9, Editura IBMBOR, București 2013, p. 166.

35. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, 72, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, IBMBOR, București 1981, p. 361.

36. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia a VIII-a despre Pocăință*, 1, PG 49, 337A.

„Prin urmare, zic eu, pocăința e de trebuință tuturor și în toată vremea, păcătoșilor ca și dreptilor, dacă doresc să dobândească mântuirea... Domnul nostru Iisus Hristos, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, a arătat tuturor calea mântuirii în chipul pe care-l știa vrednic de un Dumnezeu; a întărit legea libertății prin învățăturile Sale și a hotărât pentru toți un singur țel, spunându-le: «Pocăiți-vă!» Prin aceasta ne-a înlesnit nouă înțelegerea că toate poruncile pot fi însumate într-una singură: pocăința³⁷”.

Pocăința trebuie astfel să ne însoțească până în ceasul morții noastre, de aceea Sfântul Marcu Ascetul merge până la a afirma că ea este cea care „ține împreună tot universul”³⁸.

Dacă pocăința are o asemenea importanță în viața duhovnicească a fiecărui creștin, putem cu ușurință să înțelegem că Tainei Spovedaniei i s-ar cuveni un loc central pe calea către Dumnezeu. Ca practică liturgică, spovedania se înscrie în ansamblul vieții duhovnicești, ea fiind pecetea nevoinței personale pe care creștinul trebuie să o ducă pentru a-și trezi conștiința și condiția pentru participarea sa efectivă la viața Bisericii și la Sfânta Împărtășanie.

37. Sfântul MARCU ASCETUL, *Despre pocăință* 1, SC 445, 215.

38. *Idem* 11, SC 445, 252.

Trebuie însă să recunoaștem că Taina Spovedaniei, până și în sensul cel mai limitat al termenului, suferă astăzi numeroase deviații, fiind supusă unei strâmbe înțelegeri, fapt care nu înlesnește așezarea acesteia pe un loc de mare însemnătate în viața creștinilor.

În anumite biserici, unde mărturisirea este obligatorie înaintea primirii Sfintelor Taine, credincioșii se spovedesc în mod sistematic, deseori în vremea Dumnezeieștii Liturghii sau chiar înainte de Împărtășanie, însă această practică a spovedaniei rapide și săvârșite în prezența întregii obști devine adesea o simplă formalitate care nu mai e însoțită de un adevărat duh de pocăință, consecința fiind că însuși obiceiul acesta împiedică adevărata mărturisire. Dimpotrivă, în alte biserici în care spovedania este lăsată la libera alegere a credincioșilor, mulți dintre aceștia se mărturisesc foarte rar sau deloc. La unii – poate sub influența concepției occidentale despre *ispășirea* păcatelor – spovedania este privită cu teamă, ca o procedură juridică la care oamenii, din postura de acuzați, se supun pentru a primi sentința care va „potoli” mânia lui Dumnezeu.

Alții se spovedesc des, însă doar pentru a-și liniști conștiința și pentru a căuta la preotul duhovnic îndreptățire pentru comportamentul lor. Nu spovedesc decât ceea ce nu îi tulbură prea tare,

fără a avea câtuși de puțin intenția de a se lepăda de patimile care sunt cauza greșelilor lor, de a-și schimba viața și „modul de a gândi” (*meta-noein*). Aceștia consideră că așa este natura umană și că e de neocolit nu doar a săvârși păcatul, ci și a hrăni în sufletele lor o atitudine de împotrivire, de ură, de ranchiună împotriva aproapelui. Spovedania astfel săvârșită adoarme conștiința, în loc de a o trezi.

Pe Părintele Emilianos, care avea o trăire adâncă a relației cu Dumnezeu, mult îl îndurerau aceste spovedanii convenționale pe care le primea adesea din partea „bunilor creștini”. Ne spunea că o asemenea mărturisire ne ține prizonieri în nimicnicia noastră, în patimile noastre. Întrucât ne-am închis inima, nicio „schimbare din partea dreptei Celui Preaînalt” nu poate să intervină în viața noastră, care va rămâne banală și pământească. Pentru el, păcatul cel mai greu era amorțirea duhovnicească, lipsa râvnei pentru curățirea sufletelor noastre, renunțarea la luptă.

Există, pe de altă parte, și unii – iar această tendință pare a lua amploare în zilele noastre – care merg la duhovnic precum ar merge la psihoterapeut, pentru a-i vorbi despre ei înșiși, despre problemele lor familiale și sociale, cel mai adesea învinuindu-i pe ceilalți și fără a fi câtuși de puțin dispuși să-și recunoască propria greșeală. Aceștia

nu se apropie de spovedanie ca de o *taină*, ca de o mistagogie a întâlnirii cu Dumnezeu cel Viu și Milostiv, ci o abordează într-o manieră omenească și psihologică, în căutarea unei simple ușurări, a unui echilibru în viață, fără nicio înclinare a duhului spre pocăință. Și mai rea încă este tendința de a transforma Taina Spovedaniei în discuții generale referitoare la viața duhovnicească sau la viața Bisericii, mereu cu intenția de a nu ne asuma responsabilitatea care ne revine. Din nefericire, mulți sunt preoții care intră în acest joc, ce devine astfel o caricatură a adevăratei spovedanii.

Alți preoți, dimpotrivă, se folosesc în mod abuziv de puterea pe care au primit-o prin Biserică. Înțelegând în mod greșit modelul paternității duhovnicești practicat în mediul monastic, aceștia pretind de la fiii lor duhovnicești o ascultare absolută și se preocupă de toate aspectele vieții lor personale. Alții exploatează tendința firească a credincioșilor de a se atașa de Părintele duhovnic pentru a clădi un cult al propriei personalități și a se prezenta ca „stareți”.

Am putea întocmi o listă lungă cu aceste deviații, care izvorăsc cu precădere dintr-o necunoaștere a adevăratei învățături a Bisericii cu privire la Taina Spovedaniei, pe care trebuie să o distingem de îndrumarea duhovnicească. Desigur, este dificil a se-

para aceste două aspecte, întrucât în general, și pe bună dreptate, credincioșii merg la preot nu doar pentru a-și mărturisi păcatele, ci și pentru a primi din partea acestuia sfaturi și îmbărbătare. Însă e important de știut că la spovedanie ar trebui să mergem înainte de toate pentru a ne înfățișa înaintea lui Dumnezeu, Care *cercetează rărunchii și inimile* (Apoc 2, 23), și să mărturisim fapte concrete, asumându-ne deplina responsabilitate pentru ele, fără a încerca să ne îndreptăm. Făcând aceasta cu sinceritate și cu hotărârea fermă de a nu mai săvârși acele fapte asupra cărora ne atenționează conștiința, putem obține de la Dumnezeu iertare și harul de trebuință pentru o viață înnoită în Duhul Sfânt.

Problema nu este, așadar, câte lucruri trebuie să mărturisesc, consultând eventual îndrumările de spovedanie. Nu e nevoie de o scrupuloasă analiză a sinelui, ci pur și simplu de a spune preotului ceea ce avem pe conștiință și știm că ne tulbură. Trebuie să fim hotărâți să nu ascundem nimic – mai ales acele lucruri pe care ne rușinăm să le mărturisim de teamă că ne vor strica imaginea – și să ne schimbăm viața. „Dacă nu am luat o astfel de hotărâre, rămân între cald și rece, căldicel. Cum mă va putea oare ierta Dumnezeu?”

Decizia de a ne schimba ne aparține, și ea se va exprima prin nevoință și printr-o viețuire virtuoa-

să, printr-o viață care îl cinstește pe aproapele ca fiind chipul lui Dumnezeu, o viață de tăcere și rugăciune; însă adevărata pocăință este și rămâne undă dumnezeiesc. Ne manifestăm intenția de a ne feri de păcat ocolind prilejurile de a-l săvârși, însă numai prin rugăciune vom dobândi, la plinirea vremii, acel har al pocăinței care ne va da puterea de a nu mai păcătui. „Dacă cineva este mereu gata de a-și exprima în toate propria părere, este cu neputință să dobândească pocăința, va muri în starea de nepocăință”, spunea Părintele Emilianos. Tot el mai afirma:

„Adevărata spovedanie este o înfăptuire atât de rară încât se face prăznuire în cer, printre îngeri și sfinți. Și duhovnicul resimte atunci o mare bucurie”.

Ce înseamnă așadar, din perspectiva Părintelui Emilianos, adevărata spovedanie? Este „o mare artă să știi să te spovedești”, spunea el. Și își învăța ucenicii să deprindă această artă din vremea tineretii lor.

Înainte de spovedanie, când își ia un răgaz pentru a-și cerceta starea lăuntrică de la ultima mărturisire și până în momentul în care se găsește, pentru „a se aduna întru sine” „pătrunzând în camera sufletului său”³⁹, credinciosul, după vorba

39. *Triodul*, Marți, în prima săptămână a Postului, cântarea a 2-a din al 2-lea canon, primul tropar, cf. Mt 6, 6.

Sfântului Ioan Gură de Aur, își pune cugetul drept judecător al propriilor fapte⁴⁰ și poate astfel să-și vadă golul lăuntric, moartea duhovnicească, faptul că nu se adapă din izvorul vieții și responsabilitatea pentru faptele care l-au adus în această situație⁴¹.

„Începutul mântuirii este de a se osândi pe sine însuși” – învăța Evagrie Ponticul⁴². Și, într-adevăr, câtă vreme refuzăm să ne învinovățim pe noi înșine și vom căuta să ne îndreptățim, este imposibil să dobândim pocăința.

„Din aceasta m-am judecat, din aceasta m-am osândit, eu, ticălosul, adică din cugetul meu, decât care nimic nu este în lume mai puternic; Judecătorule, Mântuitorul meu și cunoscătorule, cruță-mă, izbăvește-mă și mă mântuiește pe mine, robul Tău”⁴³.

Musturarea autentică a conștiinței – pe care trebuie să o deosebim de scrupul – naște în suflet „smerenia”, adică întristarea cea după Dumnezeu ce duce la „pocăința spre mântuire, fără părere

40. „Fie ca fiecare dintre noi să își cerceteze propria conștiință, să-și așeze rațiunea întocmai unui judecător al sinelui său, să-și recunoască lipsurile”, Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia a XXXIV-a despre Ioan, 3, PG 59, 196-198.

41. Arhimandritul EMILIANOS SIMONOPETRITUL, „Pocăința, restaurarea unității firii” în „De la chute à l'éternité” („Din cădere spre veșnicie”), Catechèses et discours 5, Mănăstirea Ormylia, 2006, p. 46.

42. Parainesis, 1, PG 79, 1249.

43. Sfântul ANDREI CRITEANUL, *Canonul cel Mare*, cântarea a 4-a, troparul al 5-lea.